

فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی

سال نهم شماره ۳۳ بهار ۱۳۹۳

بررسی ویژگی‌های روانسنجی پرسشنامه قاطعیت و رابطه آن با رضایت از زندگی

داود معنوی پور^۱

حمیدرضا وطن خواه^۲

ناصر رحیم پور^۳

چکیده

پژوهش حاضر به منظور اعتبار و رواسازی پرسشنامه قاطعیت (گمبیل و ریگی) و رابطه آن با رضایت از زندگی در بین دانش‌آموزان پسر شهر تبریز که در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ مشغول به تحصیل بودند صورت گرفت. به همین منظور تعداد ۴۱۶ نفر دانش‌آموز پسر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای به‌عنوان نمونه انتخاب شد. و با استفاده از پرسشنامه ۴۰ سوالی قاطعیت و ۵ سوالی رضایت از زندگی در مورد آنها اجرا و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. پس از اجرای تحلیل عاملی ضریب اعتبار ۰/۸۴ به‌دست آمده است که یک اعتبار مورد قبولی است. برای بررسی روایی سازه و پاسخ به این سؤال که مقیاس قاطعیت از چند عامل اشباع شده است از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی (PC) استفاده شده است. با استفاده از شیوه چرخش متمایل و با توجه به مفروضه‌های تحلیل عاملی، درصد تبیین واریانس و شیب نمودار در نهایت ۷ عامل (بیان احساسات، قدرت نه گفتن، انعطاف‌پذیری، محترم شمردن حقوق خود، جرأت‌ورزی، احساس راحتی در ارتباط با دیگران، انتقادپذیری) استخراج گردید. که روی هم ۴۰/۰۳۶ درصد واریانس را تبیین می‌کند. ماتریس عاملی نشان داد که عامل یکم دارای بیشترین بار عاملی و سهم آن نیز از سایر عامل‌ها بیشتر بود. همین‌طور برای اطمینان از روایی ابزار پژوهش از روایی همزمان استفاده شد و نشان داد که رضایت از زندگی با هیچ‌یک از خرده‌مقیاس‌ها و خود پرسشنامه قاطعیت همبستگی معناداری نداشت بجز خرده‌مقیاس احساس راحتی در ارتباط با دیگران (عامل ۶). و در آخر هنجار درصدی برای پرسشنامه تهیه شد.

واژگان کلیدی: ویژگی‌های روانسنجی، قاطعیت، رضایت از زندگی.

۱- استادیار دانشگاه آزاد واحد گرمسار

۲- استادیار دانشگاه آزاد واحد تنکابن

۳- کارشناسی ارشد سنجش و اندازه‌گیری روانسنجی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز

مقدمه

زندگی پرچالش امروزی به‌گونه‌ای است که فرد مدام خود را با موقعیت‌های مختلف بین فردی و اجتماعی روبرو می‌بیند. در چنین موقعیت‌های همیشه بیم آن می‌رود که خواسته‌ها و حقوق مشروع فردی تحت‌الشعاع قرار گیرد. یعنی آنکه فرد ناگزیر باشد برخی تحمیل‌ها را بپذیرد. نداشتن قاطعیت در چنین موقعیت‌های انسان را گرفتار جسمی مریض، روانی بیمار و روابط اجتماعی ناسالم می‌کند (معمدین، ۱۳۸۷).

براساس یافته‌های پژوهش‌های متعدد بسیاری از بزهکاری‌ها و رفتارهای منحرف خصوصاً در نوجوانان به این دلیل به‌وجود می‌آید که نوجوانان و جوانان قدرت نه گفتن در جای مناسب را ندارند. نوجوان و جوان نمی‌خواهد دیگران را از خود برنجاند و سعی می‌کند به تمام خواسته‌های اطرافیان چه مشروع و چه نامشروع پاسخ مثبت دهد. پیامد چنین اطاعت کورکورانه‌ای در نهایت سلامت روانی آنها و به تبع آن جامعه را در معرض تهدید قرار می‌دهد. بنابراین وجود قاطعیت در فرد توانایی لازم برای رویارویی واقع‌بینانه با موقعیت‌های بیرونی که می‌تواند تنش‌آفرین و فشارزا باشند ایجاد کند و از این رهگذر به بهبود عزت‌نفس و خشنودی فردی در زندگی کمک کند (لیندن فیلد^۱، ۲۰۰۵؛ ترجمه طلایی، ۱۳۸۴).

در جوامع متمدن و پیشرفته، کشورهایی که آموزش‌های ویژه برای افزایش قاطعیت در افراد را تدارک می‌بینند باعث پیشرفت جوامع خود و سلامت حالات روانشناختی مردمان خود می‌شوند، مشکلی که وجود دارد این است که در کشور ما در مورد ارتباط قاطعیت و رضایت از زندگی پژوهشی صورت نگرفته است این پژوهش با این مسئله روبرو است که آیا بین قاطعیت و رضایت از زندگی رابطه وجود دارد؟ البته این مسئله منوط به این خواهد بود که برای مسئله اول این تحقیق جواب قابل قبولی به‌دست آید. یعنی اینکه پرسشنامه قاطعیت (گمبریل و ریکی^۲) در بین گروه نمونه دارای اعتبار و روایی باشد.

1- Linden Field

2- Ricky & Gmbryl

یکی از شاخص‌های بهداشت روانی، میزان رضایت از زندگی است. پژوهش‌های انجام شده در زمینه رضایت از زندگی در بین نوجوانان نشان داده هست که رضایتمندی نوجوانان و جوانان از زندگی زمینه گسترش دامنه رضایت آنان به حوزه‌های گوناگون اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است. افزایش تنش‌ها و مشکلات رفتاری، ناامیدی، اضطراب، افسردگی، از جمله آثار منفی نارضایتی از زندگی است که پیامدهای همچون کاهش روحیه مشارکت جویی اجتماعی، تعاون و اعتماد اجتماعی خواهد داشت (آناس^۱، ۱۹۹۳؛ به نقل از لاگلین و هیوبنر^۲، ۲۰۰۱).

اکثر مطالعات انجام شده در مورد قاطعیت در کشورهای غربی انجام شده است. با توجه به تأثیر فرهنگ در شکل‌گیری قاطعیت، مفید خواهد بود که بررسی شود، آیا شاخص قاطعیت در جامعه ایران کاربرد دارد یا خیر. براین اساس این پژوهش در صدد بررسی میزان قاطعیت دانش‌آموزان تبریزی و رابطه آن با رضایت از زندگی آنان است. با توجه به اینکه موضوع مورد بررسی جنبه کاربردی دارد، لذا تهیه پاسخ برای پرسش‌های زیر امری ضروری است:

- آیا بین سوال‌های پرسشنامه قاطعیت هماهنگی وجود دارد؟
- آیا مجموعه سوال‌های پرسشنامه قاطعیت از اعتبار کافی برخوردار است؟
- آیا مجموعه سوال‌های پرسشنامه قاطعیت از روایی لازم برخوردار است؟
- آیا بین پرسشنامه قاطعیت و رضایت از زندگی رابطه وجود دارد؟

روش

این طرح پژوهش توصیفی-اکتشافی است که بر اساس اصول رایج روانسنجی انجام شده است.

جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان پسر مقطع دبیرستان شهر تبریز

1- Anas

2- Hyvbnr & Laglyn

تبریز در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ بوده است.

در این پژوهش به پیشنهاد تاباکنیک و فیدل^۱ (۲۰۰۷)، تعداد ۴۱۶ نفر از دانش‌آموزان مقطع دبیرستان شهر تبریز به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. برای انتخاب نمونه معرف جامعه از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شد. به این صورت که ابتدا از مناطق شهر تبریز سه منطقه ۲، ۴ و ۵ به طور تصادفی انتخاب شد، سپس در هر منطقه بعد از گرفتن مجوز از اداره آموزش و پرورش و تهیه اسامی مدارس موجود در هر منطقه به صورت تصادفی دو مدرسه تعیین گردید. در نهایت، پرسشنامه‌های مورد نظر در میان دانش‌آموزان هر یک از مدارس توزیع شد.

ابزارهای اندازه‌گیری

پرسشنامه قاطعیت: گمبریل و ریکی (۱۹۷۵) ابزاری برای سنجش قاطعیت ساخته‌اند که شامل ۴۰ ماده است. این آزمون از سه قسمت تشکیل شده است و هر ماده یک موقعیت که مستلزم رفتار همراه با قاطعیت است را نشان می‌دهد. در قسمت اول از آزمودنی خواسته می‌شود که میزان و شدت ناراحتی خود را هنگام مواجه شدن با این موقعیت‌ها بر حسب یک مقیاس درجه‌بندی پنج گزینه‌ای بیان کنند. در قسمت دوم آزمودنی باید احتمال بروز رفتار خود را چنانچه در موقعیت‌های ذکر شده قرار گیرد بر حسب درجه‌بندی پنج گزینه‌ای بیان کند. در این پرسشنامه نمره کمتر نشانه قاطعیت بیشتر است.

از نظر میزان اعتبار همبستگی زیادی بین ماده‌های این آزمون با یکدیگر وجود دارد. اعتبار عاملی ماده‌های مختلف آزمون بین ۰/۳۹ تا ۰/۷۰ گزارش شده است. همچنین همبستگی نمره‌های آزمون با نتایج ارزیابی افرادی که ایفای نقش این افراد را مشاهده کرده بودند، ۰/۴۶ بود (بهرامی، ۱۳۷۵).

تحلیل عوامل توسط گمبریل و ریکی (۱۹۷۵) نشان داد که این مقیاس دارای روایی

1- Fidel & Tabaknyk

بالایی است و توانایی تمایزگذاری بین افراد قاطع بالا و پایین را دارد. ضریب اعتبار این آزمون به روش آلفای کرونباخ و دونیمه کردن مورد بررسی قرار گرفته است و به ترتیب ۰/۷ و ۰/۸۳ توسط گمبریل و ریکی (۱۹۷۵) گزارش شده است.

در پژوهش حجازی (۱۳۸۲) با استفاده از آلفای کرونباخ اعتبار پرسشنامه را ۰/۸۸ برآورده کرده است. دامنه نمرات در این پرسشنامه بین ۸۰ تا ۴۰۰ می‌باشد که نمره بالاتر نشان‌دهنده قاطعیت پایین‌تر می‌باشد.

اجرای این پرسشنامه به صورت گروهی و انفرادی قابل اجرا می‌باشد.

پرسشنامه رضایت از زندگی داینر و دیگران: پرسشنامه رضایت از زندگی که توسط داینر^۱ و همکاران (۱۹۸۵) تدوین شده است، مقیاس ۵ ماده ای است (هر ماده از کاملاً مخالفم ۱ تا کاملاً موافقم ۷). به طوری که دامنه احتمالی نمره‌های روی پرسشنامه از ۵ رضایت پایین تا ۳۵ رضایت بالا متغیر خواهد بود. در مورد پایایی آزمون ضریب آلفا برابر ۰/۸۷ و ضریب بازآزمایی پس از ۲ ماه برابر ۰/۸۲ گزارش شده است (داینر و همکاران، ۱۹۸۵).

داینر و همکاران (۱۹۸۵) پس از بازبینی آزمون اسکری و مقادیر ویژه تعداد عوامل انتزاع شده را تعیین نمودند. در ایران بر اساس پژوهش مظفری (۱۳۸۲) ضریب آلفای کرونباخ برای این آزمون برابر ۰/۸۵ و پایایی بازآزمایی با فاصله ۶ هفته برابر ۰/۸۴ بوده است.

شیوه اجرا

اخذ معرفی‌نامه‌های لازم جهت حضور در مدارس و سپس اجرای پرسشنامه‌های قاطعیت و رضایت از زندگی در دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس شهر تبریز، اجرای آزمون به صورت گروهی است. ابتدا کلیه دانش‌آموزانی که جهت آزمون انتخاب شده‌اند، در اتاق‌های خالی آموزشگاه گرد آورده، پس از استقرار آزمودنی‌ها در سر جای خود، به منظور ایجاد آمادگی در آنان و کاهش اضطراب توضیحاتی درباره نحوه پاسخ‌دهی به سوالات ارائه

1- Daynr

شد. سپس پرسشنامه‌ها بین آنها توزیع شد. در ضمن به منظور تسهیل در برقراری ارتباط در کلیه مدارس از وجود کادر مدیریتی و معاونتی آن مراکز استفاده شد.

یافته‌ها

اعتباریابی پرسشنامه قاطعیت: برای تعیین اعتبار آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است که با استفاده از این روش مقدار اعتبار این پرسشنامه در پژوهش حاضر ۰/۸۴ به دست آمده است که یک اعتبار مورد قبولی است.

تحلیل عوامل توسط گمبریل و ریکی (۱۹۷۵) نشان داد که این مقیاس دارای روایی بالایی است و توانایی تمایزگذاری بین افراد قاطع بالا و پایین را دارد. ضریب اعتبار این آزمون به روش آلفای کرونباخ و دونیمه کردن مورد بررسی قرار گرفته است و به ترتیب ۰/۷ و ۰/۸۳ توسط گمبریل و ریکی (۱۹۷۵) گزارش شده است.

در پژوهش حجازی (۱۳۸۲) با استفاده از آلفای کرونباخ اعتبار پرسشنامه را ۰/۸۸ برآورده کرده است. این نشان می‌دهد که با نتایج پژوهش حاضر همسو می‌باشند.

تحلیل عاملی مواد پرسشنامه قاطعیت

قبل از اجرای تحلیل عاملی لازم است مفروضه‌های زیر رعایت شوند:

اندازه نمونه: در بهترین حالت، اندازه کلی نمونه باید بالاتر از ۱۵۰ بوده و نسبت دست‌کم ۵ مورد به ازای هر متغیر وجود داشته باشد.

عامل‌پذیری ماتریس همبستگی: برای آن که ماتریس همبستگی برای تحلیل عامل مناسب تلقی شود باید حداقل تعدادی همبستگی $I=0/3$ یا بیشتر وجود داشته باشد. آزمون کرویت بارتلت^۱ باید به لحاظ آماری معنادار باشد ($p<0/05$) و مقدار کیسیر-میراولکین^۲ ۰/۶ یا بالاتر باشد.

خطی بودن: از آن جا که تحلیل عامل براساس همبستگی است، لازم است که رابطه

1- bartlett test of sphericity

2- Kaiser Mayer Olkin(KMO)

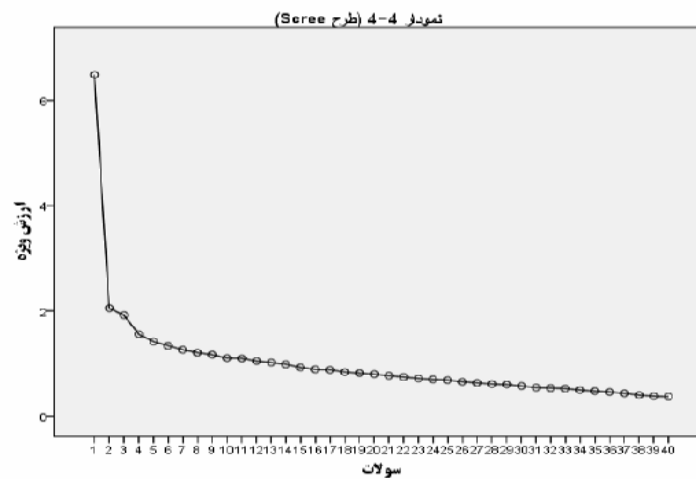
بین متغیرها خطی باشد.

پرت‌ها در بین موردها: تحلیل عامل ممکن است به پرت‌ها حساس باشد.

جدول (۱) اندازه KMO و نتیجه آزمون کرویت بارتلت

مقدار آزمون کیسر (کفایت نمونه برداری)	۰/۸۴۰
مقدار خی	۳۰۱۰/۱۶۲
درجه آزادی	۴۱۶
معناداری	۰/۰۰۰

چنانچه جدول ۱ نشان می‌دهد، مقدار KMO (کفایت نمونه‌برداری) برابر ۰/۸۴۰ است. بنابراین کفایت نمونه برداری مناسب تلقی می‌شود و نیز در این پژوهش آزمون کرویت بارتلت $p < ۰/۰۵$ است که نشان می‌دهد برای تحلیل عامل معنادار است. طرح شیب‌دار که نمودار ارزش‌های ویژه مجموعه ۴۰ سوالی پرسشنامه قاطعیت است. در نمودار زیر نمایش داده شده است.

نمودار (۱)

از طرح شیب‌دار می‌توان استنباط کرد که سهم عامل نخست در واریانس کل متغیرها چشمگیر و از سهم سایر عامل‌ها متمایز است. در مرحله بعدی، بر اساس ارزش ویژه، درصد واریانس و طرح شیب‌دار، تعداد ۷ عامل مبنای تعیین مشخصه‌های نهایی قرار گرفته است. در پژوهش حاضر، به منظور دستیابی به تعاریف عامل‌ها ضریب برابر با $0/30$ به‌عنوان حد نصاب بار عاملی منظور شد. بدین سان، بر پایه نتایج حاصل از اجرای تحلیل عاملی و شاخص‌های که به آن اشاره شد، از مجموعه پرسش‌ها تعداد ۷ عامل استخراج شد که روی هم رفته $40/036$ درصد واریانس را تبیین می‌کند. عامل اول $16/021$ درصد واریانس کل و در نهایت عامل هفتم $5/147$ درصد واریانس کل متغیرها را توجیه می‌کرد که هر یک از آنها در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول (۲) مجذورات و بار عاملی چرخش یافته ۷ عامل با ارزش ویژه بیشتر از یک

عامل	کل	درصد واریانس	درصد تراکمی
۱	۶/۴۸۴	۱۶/۲۱۰	۱۶/۲۱۰
۲	۲/۰۵۱	۵/۱۲۷	۲۱/۳۳۶
۳	۱/۹۲۰	۴/۸۰۰	۲۶/۱۳۷
۴	۱/۵۵۲	۳/۸۸۰	۳۰/۰۱۷
۵	۱/۴۱۵	۳/۵۳۶	۳۳/۵۵۳
۶	۱/۳۳۴	۳/۳۳۶	۳۶/۸۸۹
۷	۱/۲۵۹	۳/۱۴۷	۴۰/۰۳۶

به منظور به‌دست آوردن ساختاری با معنا در مورد داده‌های مورد تحلیل لازم است، عامل‌های استخراج شده با استفاده از چرخش واریماکس، به محورهای جدید انتقال داده شود، ماتریس ساختار حاصل، در جدول ۳ نشان داده شده است:

جدول (۳) ماتریس عامل‌های استخراج شده با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی بعد از چرخش

سوال	عامل اول	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم	عامل پنجم	عامل ششم	عامل هفتم
۳۰	۰/۶۴۶						
۱۶	۰/۶۳۶						
۳۳	-۰/۵۸۹						
۳۷	۰/۵۵۷						
۲۰	۰/۵۱۲						
۵	۰/۵۰۴						
۲۲	۰/۴۹۲						
۳۱		-۰/۷۶۶					
۳۴		-۰/۷۵۲					
۳۲		-۰/۶۲۵					
۳۸			۰/۵۸۰				
۱۹			۰/۵۲۶				
۲۱			۰/۴۷۳				
۱۱			-۰/۴۳۵				
۲۷			۰/۳۳۲				
۳۹				۰/۶۵۳			
۳۶				۰/۶۳۵			
۴۰				۰/۵۴۲			
۲۸				۰/۵۳۴			
۳۵				۰/۴۵۹			
۲۳				۰/۴۴۹			
۲۶				۰/۳۶۱			
۱۸				۰/۳۲۹			
۶					۰/۵۹۲		
۱۴					۰/۵۳۵		
۲۹					۰/۴۷۱		
۱۵					۰/۴۴۱		

۱۷	۰/۴۴۰	
۴	۰/۳۷۹	
۲۴	۰/۳۵۳	
۳		۰/۶۹۲
۲		۰/۵۵۸
۱۲		۰/۵۵۴
۹		۰/۵۱۹
۱۳		۰/۳۲۵
۱		۰/۳۲۲
۲۵		۰/۶۳۰
۷		۰/۵۴۱
۱۰		۰/۵۳۸
۸		۰/۴۲۴

از ارقام این ماتریس موارد زیر استنباط می‌شود:

عامل اول به ترتیب بار عاملی سوالات ۳۰ و ۱۶ و ۳۳ و ۳۷ و ۲۰ و ۵ و ۲۲ را در برمی‌گیرد که ۷ سوال از کل پرسشنامه قاطعیت را به خودش اختصاص می‌دهد. با بررسی سوالات این عامل نشان داده شد که بیان احساسات را می‌سنجد. بار عاملی سوالات ۳۰ و ۱۶ و ۳۳ و ۳۷ و ۲۰ و ۵ بیشتر از ۰/۵ است.

عامل دوم، سوالات ۳۱ و ۳۴ و ۳۲ را در برمی‌گیرد که ۳ سوال از کل پرسشنامه قاطعیت را به خودش اختصاص می‌دهد. با بررسی سوالات این عامل نشان داده شد که قدرت نه گفتن را می‌سنجد. بار عاملی هر سه سوال بیشتر از ۰/۵ است.

عامل سوم، سوالات ۳۸ و ۱۹ و ۲۱ و ۱۱ و ۲۷ را در برمی‌گیرد که ۵ سوال از کل پرسشنامه قاطعیت را به خودش اختصاص می‌دهد. با بررسی سوالات این عامل نشان داده شد که انعطاف‌پذیری را می‌سنجد. بار عاملی سوالات ۳۸ و ۱۹ بیشتر از ۰/۵ است.

عامل چهارم، سوالات ۳۹ و ۳۶ و ۴۰ و ۲۸ و ۳۵ و ۲۳ و ۲۶ و ۱۸ را در برمی‌گیرد که ۸ سوال از کل پرسشنامه قاطعیت را به خودش اختصاص می‌دهد. با بررسی سوالات این عامل نشان داده شد که محترم شمردن حقوق خود را می‌سنجد. بار عاملی سوالات ۳۹ و ۳۶ و ۴۰ و ۲۸ بیشتر از ۰/۵ است.

عامل پنجم، سوالات ۶ و ۱۴ و ۲۹ و ۱۵ و ۱۷ و ۴ و ۲۴ را در برمی‌گیرد که ۶ سوال از کل پرسشنامه قاطعیت را به خودش اختصاص می‌دهد. با بررسی سوالات این عامل نشان داده شد که جرأت‌ورزی را می‌سنجد. بار عاملی سوالات ۶ و ۱۴ بیشتر از ۰/۵ است.

عامل ششم، سوالات ۳ و ۲ و ۱۲ و ۹ و ۱۳ و ۱ را در برمی‌گیرد که ۶ سوال از کل پرسشنامه قاطعیت را به خودش اختصاص می‌دهد. با بررسی سوالات این عامل نشان داده شد که احساس راحتی در ارتباط با دیگران را می‌سنجد. بار عاملی سوالات ۳ و ۲ و ۱۲ و ۹ بیشتر از ۰/۵ است.

عامل هفتم، سوالات ۲۵ و ۷ و ۱۰ و ۸ را در برمی‌گیرد که ۴ سوال از کل پرسشنامه قاطعیت را به خودش اختصاص می‌دهد. با بررسی سوالات این عامل نشان داده شد که انتقادپذیری را می‌سنجد. بار عاملی سوالات ۲۵ و ۷ و ۱۰ بیشتر از ۰/۵ است.

تعیین رابطه قاطعیت با رضایت از زندگی

در پژوهش حاضر، برای بررسی این نوع روایی همزمان از همبستگی فرم ۴۰ سوالی قاطعیت با پرسشنامه رضایت از زندگی استفاده شد. نتایج نشان داد که رضایت از زندگی با هیچ یک از خرده‌مقیاس‌ها و خود پرسشنامه قاطعیت همبستگی معناداری نداشت بجز خرده‌مقیاس احساس راحتی در ارتباط با دیگران (عامل ۶). ضریب همبستگی رضایت از زندگی با خرده‌مقیاس احساس راحتی در ارتباط با دیگران (عامل ۶) از پرسشنامه قاطعیت برابر $(r = -0/10)$ می‌باشد که نشان می‌دهد رضایت از زندگی با خرده‌مقیاس احساس راحتی در ارتباط با دیگران (عامل ۶) از پرسشنامه قاطعیت رابطه معکوس معناداری دارد یعنی با بالا رفتن مقدار خرده‌مقیاس احساس راحتی در ارتباط با دیگران

(عامل ۶) از پرسشنامه قاطعیت رضایت از زندگی به میزان ۰/۱۰ پایین می‌آید.

تهیه جدول نرم برای عامل‌ها پرسشنامه قاطعیت

به منظور تعبیر و تفسیر نمره‌های هر فرد، لازم است نمره‌های خام وی در مقیاسی بیان شود که چارچوبی کلی برای مقایسه نمره‌ها به دست دهد. مقصود از این مقیاس که نرم یا هنجار خوانده می‌شود این است که وضع نسبی و مرتبه فرد را در یک گروه مرجع مناسب بیان کند. گروه مرجع مناسب آن است که فردی می‌تواند به گونه منطقی با آن مقایسه شود (هومن، ۱۳۸۱). در مورد نرم‌های درصدی، نمره‌های خام آزمودنی‌ها به درصدهایی تبدیل می‌شود که نشان می‌دهد، چند درصد آزمودنی‌ها پایین‌تر از نمره به خصوصی قرار دارند. به این ترتیب با داشتن میانگین نمره‌های خام هر فرد می‌توان وضعیت نسبی او را مشخص کرد چند درصد از افراد دیگر، وابستگی کمتری یا بیشتری نسبت به او دارند. جدول ۴-۱۴ نمرات و رتبه درصدی را برای خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه قاطعیت و کل پرسشنامه برای گروه نمونه نشان می‌دهد.

جدول (۴) نمرات خام و رتبه‌های درصدی خرده‌مقیاس‌ها و کل پرسشنامه قاطعیت

رتبه درصدی	نمرات کل پرسشنامه	نمرات عامل ۷	نمرات عامل ۶	نمرات عامل ۵	نمرات عامل ۴	نمرات عامل ۳	نمرات عامل ۲	نمرات عامل ۱
۵	۷۶	۶	۱۰	۱۱	۱۳	۸	۳	۱۱
۱۰	۸۶	۷	۱۱	۱۳	۱۶	۹	۵	۱۴
۲۰	۹۸	۸	۱۳	۱۵	۱۹	۱۱	۷	۱۶
۳۰	۱۰۷	۹	۱۴	۱۶	۲۱	۱۲	۸	۱۸
۴۰	۱۱۲	۱۰	۱۵	۱۷	۲۲	۱۳	۱۰	۲۰
۵۰	۱۱۶	۱۱	۱۶	۱۹	۲۴	۱۴	۱۱	۲۱
۶۰	۱۲۱	۱۲	۱۷	۲۰	۲۵	۱۵	۱۲	۲۳
۷۰	۱۲۶	۱۳	۱۸	۲۱	۲۶	۱۵	۱۳	۲۴
۸۰	۱۳۱	۱۴	۲۰	۲۳	۲۸	۱۷	۱۴	۲۶
۹۰	۱۳۸	۱۵	۲۲	۲۵	۳۱	۱۸	۱۵	۲۸
۹۵	۱۴۴	۱۶	۲۳	۲۷	۳۳	۱۹	۱۵	۳۰

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه قاطعیت و رابطه آن با رضایت از زندگی که در دانش‌آموزان پسر مقطع دبیرستان شهر تبریز انجام شد. پس از اجرای پرسشنامه بر روی ۴۱۶ نفر دانش‌آموزان سوال‌های نامناسب حذف و در نهایت مقیاس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

در پاسخ به این سؤال که آیا ابزار مورد پژوهش از اعتبار کافی برخوردار است؟ نتایج حاصل از اجرای آزمون که بر روی ۴۱۶ دانش‌آموز اجرا گردیده، نشان می‌دهد با توجه به اینکه نمره‌گذاری پرسشنامه قاطعیت به صورت لیکرتی ۱ الی ۵ می‌باشد، لذا برای تعیین اعتبار آن از روش آلفای کرونباخ استفاده شده

است که با استفاده از این روش مقدار اعتبار این پرسشنامه در پژوهش حاضر ۰/۸۴ به دست آمده است که یک اعتبار مورد قبولی است.

برای بررسی روایی سازه و پاسخ به این سوال که پرسشنامه قاطعیت از چند عامل اشباع شده است؟ از روش تحلیل مولفه‌های اصلی استفاده شد. با استفاده از تحلیل عاملی و به شیوه چرخش متعامد ۷ عامل استخراج شد که این ۷ عامل ۴۰/۰۳۶ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین می‌کند. برای اطمینان از روایی ابزار پژوهش از روایی همزمان استفاده شد و نشان داد که رضایت از زندگی با هیچ یک از خرده‌مقیاس‌ها و خود پرسشنامه قاطعیت همبستگی معناداری نداشت بجز خرده‌مقیاس احساس راحتی در ارتباط با دیگران (عامل ۶). ضریب همبستگی رضایت از زندگی با خرده‌مقیاس احساس راحتی در ارتباط با دیگران (عامل ۶) از پرسشنامه قاطعیت برابر $(r = -0/10)$ می‌باشد که نشان می‌دهد رضایت از زندگی با خرده‌مقیاس احساس راحتی در ارتباط با دیگران (عامل ۶) از پرسشنامه قاطعیت رابطه معکوس معناداری دارد.

قبل از اجرای تحلیل عاملی کفایت نمونه‌برداری با استفاده از اندازه و آزمون کرویت بارتلت اجرای تحلیل عاملی توجیه‌پذیر است. ماتریس عاملی نشان داد که:

۱- از ۴۰ سوال سیاهه مقیاس قاطعیت، ۷ سوال با عامل یکم همبستگی قوی دارد و با عنوان «بیان احساسات» مشخص شد. اگر چیزی در ذهن دارید، کاملاً طبیعی است که آن را بر زبان بیاورید، هر زمان که خواستید می‌توانید "نه" بگویید، و برای خود مرز و محدوده تعریف کنید و به فرد مقابل صادقانه بگویید که چه فکر می‌کنید و چه احساسی دارید. شاید این امر کار ساده‌ای نباشد چرا که ممکن است توانایی خود را در تشخیص احساسات واقعیتان از دست بدهید و یا شاید شجاعت بیان چیزی را که در درونتان می‌گذرد نداشته باشید، زیرا همواره از کودکی به شما آموزش داده‌اند که شاید واقعاً چنین احساسی نداشته باشید و اکثراً در یک چنین مواقعی شما را تصحیح کرده باشند؛ اما بیان احساس مقوله‌ای است که با کمی تمرین می‌توانید آن را یاد بگیرید. بیان احساس از زمانی آغاز می‌شود که شما احساس کنید در درونتان احساسات و عواطفی وجود دارد که درست و یا نادرست هستند. در چنین حالتی با استفاده از لغات می‌توانید ارتباط برقرار کرده و احساساتتان را با دیگران در میان بگذارید.

۲- عامل دوم، ۳ سوال دارد و بیانگر «قدرت نه گفتن» است. از آنجایی که زندگی اجتماعی مستلزم رعایت مواردی است که هم حقوق دیگران و هم حقوق فرد در آن باید مورد توجه قرار گیرد مهارت نه گفتن یکی از لازمه‌های موفقیت فرد در زندگی شخصی اجتماعی‌اش است. هر فردی، برای خود عقاید، ایده‌ها و اهدافی دارد، شیوه زندگی را برای خود برگزیده است و لازم است در مواردی که احساس کند این اهداف و ایده‌ها در برآورده شدن آنها با احتمال بروز مشکل روبرو خواهد شد؛ از مهارت‌های خاصی استفاده کند تا بتواند خود را در مسیر مناسبی که برای خود برگزیده است، نگه دارد. انسان اراده و اختیار و آگاهی دارد. بر اساس اراده خود می‌تواند تصمیم‌هایی برای زندگی داشته باشد. این تصمیم‌ها از موارد بسیار جزئی یا موارد بزرگ و پراهمیت را شامل می‌شود، آنچه که به عنوان مانعی او را عملی ساختن تصمیمات خود باز دارد باید به نحوی از گذر مسیر او برداشته شود. برای چنین اقدامی مهارت نه گفتن مورد نیاز است.

۳- عامل سوم، ۵ سوال دارد و بیانگر «انعطاف‌پذیری» است. وجود برخی مشکلات و موانع در زندگی انسان اجتناب‌ناپذیر است. از این رو فردی که از چگونگی برخورد با این موانع آگاهی نداشته باشد بدون شک شکست خورده و ناکام می‌ماند. این جاست که اصل تاب‌آوری و صبر به کار می‌آید و پس از صبر و تحمل در رویارویی با موانع و مشکلات باید در برابر آن‌ها انعطاف‌پذیری پیشه کرد و راه را برای دستیابی به موفقیت هموار نمود. روانشناسان بر این باورند که افراد انعطاف‌پذیر نسبت به سایر افراد در جامعه از سلامت بیشتری برخوردارند و به نسبت دیگران از رشد بیشتری در زندگی بهره‌مند می‌شوند. همچنین این افراد در مورد مشکلات و تغییرات اجباری به مراتب واکنش مناسب‌تری نشان می‌دهند و از این طریق شرایط دشوار را برای خود قابل تحمل می‌سازند و این از رموز افراد موفق است.

۴- عامل چهارم، ۸ سوال دارد و بیانگر «محترم شمردن حقوق خود» است. هنگامی که از حقوق خود دفاع می‌کنید در واقع به خود و دیگران بها می‌دهید و احترام دیگران را بیشتر نسبت به خود برمی‌انگیزید. زندگی کردن به گونه‌ای که هیچگاه دیگران را نرنجانیم، دست آخر هم خودمان و هم دیگران، رنجیده‌خاطر خواهیم شد. گذشتن و دست کشیدن از حقوق خود، به دیگران می‌آموزد که به حقوق شما احترام نگذاشته و با شما بدرفتاری کنند. هنگامی که شما به دیگران نمی‌گویید که رفتار نامناسب آن‌ها چه تأثیر منفی‌ای بر شما می‌گذارد، در واقع فرصت تغییر و اصلاح را از آن‌ها سلب می‌کنید. تا زمانی که حقوق دیگران را نقض نکرده باشید، شما حق دارید ابراز عقیده کنید.

۵- عامل پنجم، ۷ سوال دارد و بیانگر «جرات‌ورزی» است. جرات‌ورزی، یعنی دفاع از حقوق خود و بیان افکار و احساسات خویش که به شیوه مستقیم، صادقانه و مناسب انجام شود. افراد جرات‌ورز برای خود و دیگران احترام قائل هستند. آنان منفع‌ل نیستند و ضمن این که به خواسته‌ها و نیازهای دیگران احترام می‌گذارند، اجازه نمی‌دهند دیگران از آنها سواستفاده کنند و به شیوه قاهرانه با آنان ارتباط برقرار کنند.

۶- عامل ششم، ۶ سوال دارد و بیانگر «احساس راحتی در ارتباط با دیگران» است. انسان، موجودی اجتماعی است که ارتباط و انس با دیگران از ضروریات زندگی او به شمار می‌رود. احساس نیاز به معاشرت صمیمانه و همدلی و همراهی با دیگران، علاوه بر این که یکی از جلوه‌های زندگی اجتماعی به‌شمار می‌رود، ندایی برخاسته از اعماق وجود انسان است. انسان بعد از تولد در محیط‌های مختلف قرار می‌گیرد. هر محیطی به گونه‌ای در رشد و شکوفایی استعداد‌های انسان مؤثر است. اجتماع یکی از این محیط‌ها به‌شمار می‌آید. هیچ انسانی با قطع پیوندهای دوستانه و گوشه‌گیری احساس آرامش نمی‌کند. انزوایی نوعی بیماری است که اسلام پیروانش را از آن باز داشته است. بدون ارتباط با دیگران، بخشی از استعداد‌های انسان شکوفا نمی‌شود. آداب رابطه با دیگران، بروزدهنده شخصیت و اخلاق افراد است. و انسان بدون آگاهی از اخلاق و آداب اجتماعی و عمل به آنها زندگی تلخ، ناموفق و آسیب‌پذیری دارد.

۷- عامل هفتم، ۴ سوال دارد و بیانگر «انتقاد پذیری» است. شکی نیست که پذیرش و هضم انتقاد کار دشواریست، حتی اگر منتقد در نهایت حسن نیت و درستی به اظهار نظر بپردازد. قبول کردن حرف‌های کسی که اشتباهاتتان را به شما گوشزد می‌کند امر خوشایندی نخواهد بود؛ اما برای تجلی هر چه بیشتر موفقیت در جامعه، "انتقاد" باید در ذهن افراد جا بیفتد، در روح آنها سیلان پذیرد و به عنوان پاره ای تفکیک‌ناپذیر از بدنه - فرهنگی جامعه درآید. بحث توانایی یا ناتوانی یک انسان به هنگام تقابل با شایستگی‌های فردی مطرح می‌گردد و میدان این مقابله ظرفیت "انتقادپذیری" اوست. برای درک صحیح انتقادات، فرد ملزم به فراهم نمودن بستری مناسب است که اگر این فضای مناسب پدید آید، شخص آسان‌تر می‌تواند روند تکاملی خود را طی نماید و از این بابت باید از منتقد تشکر و قدردانی نیز بعمل آورد. اگر بتوانید یک چنین تحولی را در سیر اندیشه‌های خود ایجاد کنید، آنگاه در زندگی فردی و شغلی خود به موفقیت‌های چشمگیری دست می‌یابید.

این پژوهش بر روی دانش‌آموزان دبیرستانی صورت گرفته است. بنابراین، تعمیم‌پذیری آن به دانش‌آموزان سطوح دیگر امکان‌پذیر نیست. پژوهش حاضر در شهر

تبریز انجام شده است. بنابراین، با توجه به تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، تعمیم یافته‌ها به سایر شهرها امکان‌پذیر نیست. پیشنهاد می‌شود برای اطمینان بیشتر نسبت به اعتبار سازگاری فردی از روش اعتباریابی بازآزمایی یعنی اجرای دوباره آزمون در فاصله زمانی مختلف استفاده شود تا از این طریق ثبات و پایایی آزمون نیز مشخص شود.

۱۳۹۲/۰۸/۲۶	تاریخ دریافت نسخه اولیه مقاله:
۱۳۹۲/۱۱/۱۸	تاریخ دریافت نسخه نهایی مقاله:
۱۳۹۲/۱۱/۲۸	تاریخ پذیرش مقاله:

References

منابع

- بهرامی، فاطمه (۱۳۷۵). مقایسه روش‌های جرأت‌آموزی به دانش‌آموزان کم‌جرأت دختر دبیرستانی با شیوه‌های مشاوره فردی و گروهی در شهر اصفهان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی.
- جلالی، محمدرضا (۱۳۷۶). بررسی اثر روش‌های درمانی و آموزشی سرمشق‌پذیری و آرمیدگی عضلانی در درمان رفتارهای غیرجرأت‌ورز و آموزش رفتارهای جرأت‌ورزانه، پایان‌نامه دکتری، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس.
- حجازی، مسعود (۱۳۸۲). جرأت‌ورزی، عزت‌نفس و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان تیزهوش و عادی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.
- زارب، م. ژانت (۱۹۹۲). ارزشیابی و شناخت - رفتار درمانی نوجوانان، ترجمه خدایاری فرد، محمد و عابدینی، یاسمین (۱۳۸۲). تهران: انتشارات رشد.
- معمدین، مختار (۱۳۸۷). ابراز وجود، چاپ اول، انتشارات فروزش.
- حجازی، مسعود (۱۳۸۲). جرأت‌ورزی، عزت‌نفس و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان تیزهوش و عادی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.
- هومن، حیدرعلی (۲۰۰۳). شناخت روش علمی در علوم رفتاری، تهران: پارس.
- هومن، حیدرعلی (۲۰۰۷). استنباط آماری در پژوهش رفتاری، چاپ سوم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- ثرندایک، رابرت ال. (۱۹۹۷). روانسنجی کاربردی (ترجمه حیدرعلی هومن). چاپ سوم، انتشارات دانشگاه تهران.
- Schimmack J, Radnakrishnan P, Oishi SH, Dzokotov & Ahadis. Culture (2002). Personality and Subjective Well-being: Intergrating Process Models of Life Satisfaction, *Journal of Personality and Social Psychology*, 82: 582-593.